

Eril Siyasetle Kadınlık Halleri Arasında: Türkiye’de 23. Dönem Kadın Milletvekilleri

H.Simten Coşar

Kadın Adayları
Destekleme ve
Eğitim Derneği

ka-der.org.tr

Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği Ankara Şubesi

Adres: Büklüm Sok. 55/10 Kavaklıdere –Ankara

Tel: (312) 4678816

Fax: (312) 468 58 99

e-posta: kader_ankara@yahoo.com

Bu kitap KA-DER Ankara Şubesi’nin Ka-Der Genel Merkez’le birlikte yürüttüğü “23. Dönem Kadın Milletvekili Profil Analizi” Çalışması kapsamında The Black Sea Trust for Regional Cooperation German Marshall Fund desteğiyle hazırlanan 2. genişletilmiş basımıdır. Elektronik ortamda ya da basılı olarak yayında ifade edilen görüşlerin sorumluluğu yazara ait olup, ifade edilen görüşler Black Sea Trust, German Marshall Fon’u veya ortakları ile ilişkilendirilmemelidir.

This book as the second enlarged edition of the profile analysis of women members of the parliament that served during 23rd Legislative Term implemented by Ka-DER Ankara Branch and KA-DER Headquarters was published the financial support of the Black Sea Trust for Regional Cooperation, German Marshall Fund. Opinions expressed in the written or electronic publications do not necessarily represent those of the Black Sea Trust, The German Marshall Fund, or its partners.

2. Baskı, Ankara, Mayıs 2011

Kapak Tasarımı ve İllüstrasyon: Gülru Höyük

ISBN: 978-975-6487-24-2

ÖNSÖZ

Elinizdeki yayın, Ka-Der Ankara tarafından Aralık 2008 – Nisan 2009 döneminde, 2007 genel seçimleri sonucunda oluşan parlamento yapılanması içerisinde yer alan kadın milletvekilleri ve feminist siyaset arasındaki bağıntı(sızlık)ların eskizini çizmek amacıyla yürütülen “Kadın Milletvekilleri Profil Çalışması”nın bulgularını ve bu bulgular üzerinden yapılan değerlendirmeleri içermektedir.

Çalışmanın bu geniş kapsamının içerisinde, ek olarak, parlamenter siyaset – kadın hakları aktivizmi/feminist aktivizm arasındaki ilişkilenemenin sistematikleştirilmesi amacı da bulunmaktadır. Bu amaçla, kadın milletvekillerine sorulan soruların oluşturulmasında, kadın hakları örgütlerinin/feminist örgütlerin, Türkiye’de kadınların politik katılımlarının ve temsillerinin artırılması yönünde parlamento – sivil toplum ortaklığı stratejilerinin geliştirilmesine yönelik kaygıları da belirleyici olmuştur.

Şüphesiz ki, bu çeşit bir girişim, kadın hareketi içerisinde ne ilktir ne de son olacaktır. Nitekim, gerek Ka-Der gerekse Türkiye’de kadınların politik katılımlarının ve temsillerinin nitelik ve nicelik açısından artması yönünde uğraş veren diğer kadın hakları örgütleri ve feminist örgütler, yerel ve/ya da ulusal ölçekte on yılı aşkın bir süredir bu uğraşla iştigal etmektedirler.

Elinizdeki yayında da gözlemlenebileceği gibi, “Kadın Milletvekilleri Profil Çalışması,” Türkiye’de kadınların parlamentoda temsili açısından Cumhuriyet tarihi boyunca en yüksek oranın (%9.1) yakalandığı 23. Dönem’de de, kadınların politik alandaki varoluşlarının bir yandan eril hegemonyanın daraltıcı etkisiyle şekillendiği gerçeğinin diğer yandan ise katılım ve temsil vasıtasıyla, süreç içerisinde, kadınlık durumundan çıkarsanan alternatif bir politik dilin nüvelerinin oluşabilme ihtimalinin en son belgesidir. Yine, bu çalışma, kadınların politik alanda seslerinin yeterli düzeyde duyulabilmesi açısından kurumsal siyaset – gündelik siyaset arasındaki ilişkinin daha düzenli, daha sistematik ve daha süreğen formlarda oluşturulması gereğinin aciliyetinin de belgesidir. Bu ekseninde, Türkiye’deki mevcut politik yapılanma içerisinde kadınlık hallerine *rağmen* eril yönetim mekanizmalarında yer alabilmiş kadınların deneyimleri ve birikimlerinin derlenmesinin yanı sıra ve bununla paralel olarak, çalışmanın, gerek kadın milletvekilleri gerekse kadın hareketi açısından en somut çıktısı, kadın milletvekilleri ve feminist siyaset arasında süreğen bağlantı noktalarının ve formlarının kurulması için strateji geliştirmeye yönelik bulguların sağlanmasıdır.

KADIN MİLLETVEKİLLERİ PROFİL ÇALIŞMASI RAPORU

Bu rapor Ka-Der tarafından, 2007 genel seçimlerinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) yer alan kadın milletvekillerinin profil analizini gerçekleştirmek amacıyla yürütülen anket çalışmasının sonuçlarını ve bu sonuçlar üzerinden yapılan değerlendirmeleri içermektedir.

Ka-Der ve kadın hareketinin yoğun kampanyası ve kadın milletvekili adaylarının parti içindeki mücadeleleri sonucunda, 2007 genel seçimlerinde, TBMM'ye elli (50) kadın milletvekili girmiştir. Bu, Türkiye siyasi tarihinde ulaşılan en yüksek oran olmakla bir ilktir ve Türkiye'de kadınların yetki ve karar mekanizmalarında katılımları açısından umut verici bir gelişmedir. Öte yandan, bu umudun somut politikalara dönüşebilmesi açısından kadın milletvekillerinin deneyimlerinin ve Ka-Der gibi sivil toplum kuruluşlarının beklentilerinin görünür kılınması gerekmektedir. Ancak bu şekilde toplumsal cinsiyete duyarlı politikaların üretilmesi ve uygulamaya konulması mümkün olacaktır. Bu açıdan, söz konusu çalışma ve bu çalışmadan çıkan raporun birbiriyle bağlantılı iki hedefi bulunmaktadır. İlk olarak, çalışma, 2007 genel seçimlerinden sonra TBMM'de yer alan kadın milletvekillerinin deneyimlerinin feminist perspektif çerçevesinde aktararak siyasete yeni katılacak kadın siyasetçiler açısından yol haritası çıkarılmasına, siyasete girerken ne gibi destek mekanizmalarına ihtiyaç duyacaklarının belirlenmesine destek olacak veri toplama amacını taşımaktadır. Benzer şekilde, kadın milletvekillerinin birbirlerinin deneyimlerini öğrenmelerini ve farklılıklarını ve ortaklıklarını keşfetmelerini sağlamak hedeflenmektedir. İkincisi, çalışmanın kadın milletvekillerinin destek ihtiyacı duydukları noktaların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Böylelikle, çalışma sonuçları, Ka-Der açısından TBMM-sivil toplum arasındaki ilişkinin feminist perspektif üzerinden kurulması konusunda yol gösterici olacaktır. Yanı sıra, Derneğin, önümüzdeki dönem içinde bu ihtiyaçlara yönelik politikalarını somut temeller üzerine inşa etmesini sağlayacaktır.

Çalışma raporu üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın yöntemi, süreç içerisinde karşılaşılan aksaklıklar ve çalışmanın eksiklikleri ve olumlu yanları özetlenmektedir. İkinci bölümde kadın milletvekillerinin profillerinin dökümü iki eksende sunulmaktadır. Kadın milletvekillerinin demografik özellikleri (yaş, eğitim durumu, meslek, köken bölge) ilk eksenini oluşturmaktadır. İkinci ekseninde, kadın milletvekillerinin Ka-Der'in anketine verdikleri yanıtlar tematik gruplamalar altında aktarılmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise kadın milletvekillerinin demografik ve tematik profilleri feminist perspektiften okunarak, karar alma sürecinde yetkili kadın politik aktörlerle feminist politik tahayyül arasındaki bağıntı(sızlık) noktaları ve kadın hakları/feminist örgütler arasında güçlü iletişim ve işbirliği kurma ihtimalleri üzerine değerlendirmeler bulunmaktadır.

1) ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ SÜRECİ

Türkiye’deki kadın milletvekilleri profil analizi çalışması Ka-Der Ankara tarafından 1 Aralık 2008 tarihinde başlatılmıştır. Çalışmada anket yöntemi kullanılmıştır. Anketlerin, Ka-Der gönüllüleri tarafından kadın milletvekilleriyle yapılacak yüz yüze görüşmeler ve/ya da anketlerin doğrudan kadın milletvekilleri tarafından doldurulması suretiyle yapılması plânlanmıştır. Çalışmanın başlangıç tarihinden itibaren kadın milletvekillerine ulaşılmaya ve kendilerinden randevu alınmaya çalışılmıştır. Anketlerin, özellikle yüz yüze görüşmeler vasıtasıyla yapılması tercih edilmiştir. Zira, sosyal bilimler alanında artık genel kabul gören bir husus olarak anket formatına dahil edilen soruların çeşitliliğine, birbirlerini kontrol edici nitelikte olmalarına ne kadar özen gösterilse de yüz yüze, diyalogu içeren ve araştırmacı – araştırma konusu – araştırılan arasındaki kopukluk ve mesafe ihtimalini asgariye çeken yöntem olarak mülakat unsurlarını da barındıran bir yöntem, araştırmalarda özne-nesne ikiliğinin yarattığı veri sapması riskini azaltmakta, araştıran ile araştırılan arasında etkileşime dayalı olmakla araştırılan konunun derinlemesine irdelenmesi ve kesinlik ihtimali yüksek verilere ulaşılması açısından işlevseldir. Bu nedenle, çalışmanın başlangıcında, kadın milletvekillerinin profil analizi anketine dahil olan soruları yüz yüze görüşmeler vasıtasıyla yanıtlaması seçeneği kabul edilmiştir. Ancak, süreç içerisinde karşılaşılan teknik ve politik sorunlar nedeniyle yüz yüze görüşmelerin yanı sıra anketlerin doğrudan kadın milletvekilleri tarafından doldurulması seçeneğine başvurulmuştur.

Esasen, yukarıda, süreç içerisinde anketlerin yürütülmesi konusunda kullanılan iki farklı teknik arasında kaymaların arkasında yatan teknik ve politik sorunların ortak noktası, Türkiye’de hâlâ kadın hareketi içerisinde yürütülen faaliyetlerin kurumsal politika düzeyinde tâli unsurlar addedilişlerinin devam etmesidir. Söz gelimi, teknik sorunlar kategorisine dahil edilebilecek, kadın milletvekillerinden alınan randevulara bağlı olarak yüz yüze görüşme yapmak üzere TBMM’ye giden Ka-Der gönüllülerinin meclise giriş prosedürleri sırasında yüzleşmek zorunda kaldıkları sorunlar teknik-politik eksenlerin birleştikleri noktada durmaktadır. Benzer şekilde, çalışmanın başladığı tarihten itibaren süregelen olarak devam eden temel sorun, çalışma döneminin 2009 yerel seçimleri öncesine denk gelmesi sonucunda kadın milletvekillerinin yüklü programlarından dolayı anket görüşmesi için zaman ayıramamaları, belirledikleri tarih/saat dilimlerinin tekrarlayan bir şekilde ertelenmesi ya da iptal edilmesi ya da görüşme/anket taleplerine olumsuz yanıt verilmesi ya da bu taleplerin yanıtı bırakılmasıdır. Bu durum, çalışma kapsamında teknik boyutla tanımlanabilecek, öte yandan, satır araları okunduğunda doğrudan politik unsurları açığa çıkan bir soruna işaret etmektedir: Türkiye’de hâlâ “yüksek siyaset”¹– sıradan siyaset² arasındaki ayırım ve bu ayırma dayalı olarak yüksek siyasetin gündelik siyasetin üstünde algılanması, kadın milletvekillerinin de politik alandaki duruşlarının söz konusu eril ayırım ve öncelikleme üzerinden kurulması ve işletilmesidir. Çalışmanın amaçları açısından da bir sorun olarak karşımıza çıkan bu durum – üçüncü bölümde irdeleneceği gibi – doğrudan toplumsal cinsiyete duyarlı bir politika alanının ve politika tercihlerinin oluşturulması, süregelen kılınması ve

1. Burada “yüksek siyaset”ten kastedilen, güç odaklı kurumsal siyasettir.

2. Burada “sıradan siyaset”ten kasıt siyasal alanda yürütülen uygulamaların gündelik yaşama yansımaları ve bu yansımaların etkiledikleri insanların bu politikalarla bağlantılanma stratejileridir.

yaygınlaştırılması açısından daha etkin bir iletişimi ve toplumsal cinsiyet eksenli faaliyet programını gerektirmektedir.

Öte yandan, kadın milletvekilleri profil analizi çalışması, Türkiye’de kurumsal siyaset alanı ile sivil toplum arasında oldukça gevşek bir şekilde kurulmuş ve henüz sistematikleşmemiş olan bağın-
tıların, mevcuda göre daha sağlam, daha uygun ve daha işler temellerde kurulması açısından atılmış
ve atılmakta olan adımlar arasında sayılabilir. Bu çalışma, başta Ka-Der olmak üzere kadınların ku-
rumsal siyasete etkin katılımı için faaliyet gösteren kadın örgütleri ve feminist örgütlerin çabalarına
kurumsal siyasette yer alan kadın milletvekillerini de katmaya yönelik olarak halihazırda devam eden
çalışmalara bir ek mahiyetindedir. Yanı sıra, çalışmanın başlangıcından bitişine kadar geçen tüm ev-
reler hakkındaki bilginin ve nihayetinde çalışma sonuçlarını ve değerlendirmeleri içeren raporun tüm
kadın milletvekilleriyle paylaşılması kurumsal siyaset alanında deneyime sahip olan kadın milletve-
killeriyle sahip olmayan kadınlar arasında bilgi ve deneyim paylaşımını sağlayacak etkileşimin kurul-
ması ve sürdürülmesi açısından işlevseldir. Bu durum, çalışmanın, kurumsal siyaset alanında, kadın-
ların ve/ya da kadın sorunlarının temsili ve kadın sorunlarına halihazırda önerilmiş olan çözümlerin
ve olası yeni çözümlerin paylaşılması ve etkin kılınması açısından olumlu bir etkisini olurlamaktadır.

Yukarıda değinilen sorunlar nedeniyle, çalışma süreci boyunca, kadın milletvekillerinin tümüne
ulaşılabilmesine rağmen, çalışmanın anketlerini sadece yirmi dokuz kadın milletvekili yanıtlamıştır.³
Yirmi dokuz kadın milletvekili arasından on milletvekiliyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş,
on dokuz milletvekili ise anket formlarını kendileri doldurarak Ka-Der Ankara şubesine iletmışlerdir.
On yedi kadın milletvekili yanıt alınmazken, dört kadın milletvekili anketi doldurmayacaklarını
bildirmişlerdir.

Anket formlarındaki sorulara kadın milletvekillerinin verdikleri yanıtlar, demografik bilgi aktarı-
mına ayrılan bulgu alt-bölümünün yanı sıra tematik olarak sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Tema-
tik sınıflandırma iki tema altında yapılandırılmıştır. Tema 1 (kadınların temsili – kadın sorunlarının
temsili), kadın milletvekillerinin anket sorularına verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak kadın milletve-
killerinin politik alandaki var oluş nedenleri ile kadınların temsili ve/ya da kadın sorunlarının temsili
arasındaki bağıntı(sızlık)lar hakkında (geçici) yanıtlar bulmak amacıyla belirlenmiştir. Bu çerçevede,
Tema 1, iki alt-tema üzerinden oluşturulmuştur: Tema 1/a, kadın milletvekillerinin kadın sorunlarını
tanımlama biçimleriyle ilgili bulgulara Tema 1/b ise, kadın sorunlarına yönelik çözüm önerileri hak-
kında bulgulara ulaşmak amacıyla düzenlenmiştir. Tema 2, kadın milletvekillerinin üyesi oldukları
politik partiler içerisinde yer alışları, parti içi karar süreçlerindeki rolleri ve konumlarını ve rollerini
algılama biçimleri hakkında (geçici) bulgulara ulaşmak amacıyla belirlenmiştir. Tema 3, kadın mil-
letvekillerinin politik alandaki kadınlık tecrübeleri ve bu tecrübeleri okuma ve aktarma biçimleri
hakkında (geçici) bulgulara ulaşmak amacıyla belirlenmiştir. Buna bağlı olarak, Tema 1 için, anket
formunda yer alan 3., 7., 11., 12., 14., 15., 16. ve 17. sorulara verilen yanıtlar incelenmiştir. Tema 2

3. Ankete yanıt veren 29 kadın milletvekilinden 1i (Özlem Çerçioğlu), 2009 yerel seçimlerine katılarak Aydın Belediye Başkanlığı’na seçildiği için milletvekilliğinden ayrılmıştır.

için, 1. soruya ve bu soru altında yer alan alt-sorulara (a,b,c,d) verilen yanıtlar incelenmiştir. Tema 3 için, 1. sorunun “e” alt-sorusuna, 2., 3., 5., 6., 12. ve 13. sorulara verilen yanıtlar incelenmiştir.

2) KADIN MİLLETVEKİLLERİ PROFİLİ - BULGULAR

1. Demografik Bulgular

Yaş: Çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 2si 30-35 yaş dilimindeyken, 2 milletvekili 35-40, 14 milletvekili, 40-45 ve 11 milletvekili 45+ yaş dilimindedir.

Doğum Yeri – Seçim Bölgesi: Çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 13ü doğduğu ilden milletvekili seçilmiştir.

Eğitim Durumu: Çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 27si üniversite, 2si lise mezunudur.

Medeni Hâli: Çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 20 milletvekili evli, 9u bekârdır.

Politik Katılım:

a) Politik parti düzeyinde → Çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 7si 5 yıldan az bir süredir milletvekili olarak seçildikleri politik parti içerisinde yer almaktadırlar (daha önce herhangi bir parti üyesi değildirlere); 1i, daha önce başka politik parti bünyesinde aktif olarak siyasete katılmış olup, 5 yıldan az bir süredir milletvekili olarak seçildiği politik parti içerisinde yer almaktadır; 3ü 5 yıldır milletvekili olarak seçildikleri politik partide içerisinde yer almaktadırlar; 12si 6 ilâ 10 yıldır, 3ü, 11 ilâ 15 yıldır politik alanda parti üyeliği yapmaktadırlar; 2si 20 yıldan fazla bir süredir politik alanda parti üyesi olarak bulunmaktadır (Ankete yanıt veren 29 kadın milletvekilinden 1i 1. Sorunun ilgili kısmını yanıtlamamıştır.)

b) Sivil toplum örgütleri düzeyinde → Çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 21i sivil toplum örgütleri bünyesinde faaliyette bulunmuşlardır.

a. Kadın hakları örgütleri/feminist örgütlerle bağlantı → Çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 9u sivil toplum alanında kadın hakları örgütleri bünyesinde faaliyette bulunmuşlardır.

2. Tematik Bulgular

Tema 1: Kadınların temsili – Kadın sorunlarının temsili

Tema 1/a: Kadın sorunlarının tanımı

Başvurulan yanıtlar: 3.,⁴ 7.⁵, 11.⁶, 12.⁷, 14.⁸, 16.⁹, 17.¹⁰ sorulara verilen yanıtlar

Tema 1/b: Çözüm önerileri/stratejiler

Başvurulan yanıtlar: 6.¹¹, 11., 12. soruya verilen yanıtlar

A. Tema 1'in altına yerleştirilebilecek 3. sorunun yanıt bölümünü 29 kadın milletvekilinden 4ü boş bırakmıştır; 1 kadın milletvekilinin yanıtı soruyla ilgili değildir. Yanıt veren 24 kadın milletvekilinin yanıtları şu şekilde sınıflandırılabilir:

a. TBMM'de ve parti içinde kadınların politik katılım açısından zorluk yaşanmadığını düşünen kadın milletvekilleri: 9

Söz konusu kadın milletvekillerinin TBMM'de ve genel olarak politik alanda kadın temsiliyetinin yetersizliğinin giderilmesiyle ilgili olarak dile getirdikleri düşünceler arasında "kadının siyasetin dilini ve mantığını kavraması" gereği, kişisel özelliklerin kadın-erkek ayrımı olmadan politik alandaki faaliyetleri doğrudan etkilediği not edilebilir.

b. Kadınların politik katılımı açısından TBMM'de zorluklar yaşandığını, ancak üyesi oldukları politik partiler içinde bir sorun olmadığını düşünen kadın milletvekilleri: 9

Bu doğrultuda yanıt veren kadın milletvekillerinin TBMM'de yaşanan zorlukların kaynağı olarak işaret ettikleri ortak nokta erkek egemen zihniyet ve/ya da Türkiye'de genel olarak siyasal alanda, özelde TBMM'de eril zihniyetin gelenekselleşmiş ve yerleşikleşmiş olmasıdır. Aynı kadın milletvekilleri genel olarak siyasal alandaki eril hâkimiyetin üyesi oldukları politik parti içinde yaşanmamasını, ilgili partilerin genel başkanlarının kadınların politik katılımına duyarlı yaklaşımlarına bağlamaktadırlar. Yine, hükümette bulunan partiye üye kadın milletvekilleri dışındaki kadın milletvekilleri açısından, muhafazakâr bir partinin yönetiminde olması, tam olarak ortaklaşılan nokta olmasa da, diğer bir neden olarak kayıtlara geçmektedir.

TBMM'de ve parti içinde kadınların politik katılım açısından zorluk yaşandığını düşünen kadın milletvekilleri: 8

Bu doğrultuda yanıt veren kadın milletvekillerinin zorlukların nedenleri olarak işaret ettikleri ol-

4. Soru 3: TBMM'de ve partiniz içinde, kadınlara karşı bugünkü siyaset tarzından kaynaklanan zorluklar olduğunu düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız bunlar sizce nelerdir?

5. Soru 7: Kadınların milletvekili olabilmelerinin önünde engeller olduğunu düşünüyor musunuz? Size göre bunlar nelerdir?

6. Soru 11: Türkiye'de kadınların seçme haklarını özgürce kullanabilmeleri açısından hangi sorunlar olduğunu düşünüyorsunuz? (Okur yazarlık, ailelerdeki erkeklerin baskısı vb...)

7. Soru 12: Kadınların eş-anne yükümlülüklerinin siyasal yaşama etkisini kim nasıl çözer?

8. Soru 14: Öncelikli gördüğünüz kadın sorunları nelerdir?

9. Soru 16: Bu konulardan hangilerinde diğer partilerden kadınlarla işbirliği yapmaya hazırsınız?

10. Soru 17: Meclis çalışmalarınızda, özellikle ihtiyaç duyduğunuz bilgi, rapor, araştırma, uzmanlık alanları ve konuları nelerdir?

11. Soru 6: Sivil toplum kuruluşları içinde yer aldınız mı? Hangileri içinde yer aldınız? Ya da Sivil toplum kuruluşları ile hangi çalışmalar çerçevesinde ilişkilendiniz? Bu çalışmalar nelerdi?

gular arasında, TBMM’de kadın temsilinin yetersizliği, eril zihniyetin gerek TBMM gerekse ilgili partiler nezdinde devam etmekte olması, genel olarak siyasal alanda kadın bakış açısının kabul görmüyor olması, üyesi oldukları politik partilerde kadının politik katılımının genel başkanların toplumsal cinsiyet duyarlılığına sahip olup olmamalarına bağlı olması sayılabilir. Yine bu doğrultuda verilen yanıtlar arasında, TBMM’de kadın milletvekili sayısı yükseldikçe zorlukların azaldığı yönündeki tespit önemlidir.

B. Tema 1/a’nın altına yerleştirilebilecek 7. soruya verilen yanıtlar veriliş sıklıklarına göre aşağıda listelenmiştir.

1. Sosyal yapı

a. Kadınlara biçilen geleneksel anne-eş rolü

2. Ailenin (“eş, anne-baba” desteği)

3. Ekonomik yetersizlik

a. Ev içi emeğin sömürülmesi

4. Eğitimde yetersizlik

5. Rekabet ortamında koşulların eşitsizliği¹²

6. Siyasal yapıda erkek egemen zihniyetin hâkim olması

a. Seçici kurulların erkek ağırlıklı olması

b. Yasal engeller

c. Parti kadın kollarının güçsüzlüğü

d. Seçim süreçlerinde politik partilerin adaylardan talep ettikleri adaylık başvuru ücretleri ve dosya ücretleri

i. Siyasal partilerde kadın kotasının olmaması

7. Coğrafi kısıtlar → Büyükşehirlerde kadınların milletvekili seçimleri önünde engel yokken, küçük yerlerde var.

8. Kadınların isteksizliği

a. Bilinç eksikliği

C. Tema 1/a’nın altına yerleştirilebilecek 11. sorunun yanıt bölümünü 29 kadın milletvekilinden 1 i boş

12. Burada, rekabet ortamından ziyade koşulların eşitsizliği engel olarak görülmektedir.

bırakmıştır. Yanıt veren milletvekilinden 2si, Türkiye’de kadınların seçme haklarını özgürce kullanmaları açısından bir engel olmadığını belirtmiştir. Buna göre, kadınların seçme haklarını kullanmaları sırasında yaşanan sorunlar özgürlüklerin kullanımı ile değil, kadınların eğitim düzeyinin düşük olmasıyla bağlantılıdır. Kadınların seçme haklarını özgürce kullanmaları önünde engeller olduğunu belirten 26 kadın milletvekilinin tespit ettikleri engelleri iki grupta toplamak mümkün: 1. Kadınların kendi sorumlulukları altındaki engeller; 2. Toplumsal, ekonomik, politik yapıdan kaynaklanan engeller. Kadınların seçme haklarını özgürce kullanmaları önündeki engellerin kadınların kendilerinden kaynaklı olduğunu belirten 8 milletvekiline göre,¹³ kadınların öz güven eksikliği, mücadele sürecinde çabuk yılmaya düşmeleri, politik bilinç eksiklikleri, aileye bağımlı olma eğilimleri, karizmatik liderlere yönelmeleri ve kadınların refleksinin zayıf olması ve bunun öneminin farkında olmadıkları hususlarına dikkat çekilmiştir. Yapısal kaynaklı engellere dikkat çeken 22 kadın milletvekilinin yanıtlarından çıkarılan unsurlar aşağıda listelenmiştir:

Politik yapıdan kaynaklanan engeller

- a. Seçimlerde seçmenin mahremiyetinin garanti altına alınmaması
- b. Eril siyasal yapı
 - a. Siyasi Partiler Yasası
 - b. Aşırı politizasyon
 - c. Zihniyet
 - d. Gelenekler

Toplumsal yapıdan kaynaklanan engeller

- a. Değer yargıları
- b. Sosyal bağımlılık
 - a. Erkek egemen aile yapısı
 - b. Eğitim düzeyinin düşüklüğü

Ekonomik yapıdan kaynaklanan engeller

- a. Ekonomik bağımlılık
- b. Ülke geneline hâkim sosyo-ekonomik dengesizlik

D. Tema 1/a’nın altına yerleştirilebilecek 12. sorunun yanıt bölümünü 29 kadın milletvekilinden 4ü boş bırakmış, 1i soruyla ilintisiz bir yanıt vermiş, 1 milletvekili ise “kadınların eş-anne yükümlülük-

13. Bu yönde fikir bildiren 8 kadın milletvekilinden 4ü yapısal engellere de dikkat çekmişlerdir.

lerinin siyasal yaşama etkisini”n özel bir sorun olmadığını belirtmiştir. Soruya yanıt veren ve “kadınların eş-anne yükümlülüklerinin siyasal yaşama etkisi”ne dair çözümlerin taşıyıcısı olan aktörlere işaret eden 23 kadın milletvekilinin yanıtlarına göre ilgili aktörler aşağıda listelenmiştir.¹⁴

Devlet (11)

Bireysel olarak kadınlar ve kocaları (7)

Sivil toplum örgütleri (4)

Bireysel olarak kadınlar (3)

Toplum (2)

E. Tema 1/a'nın altına yerleştirilebilecek 14. sorunun yanıt bölümünü 29 kadın milletvekilinden 1'i boş bırakmıştır. Yanıt veren 28 kadın milletvekilinin öncelikli kadın sorunları olarak işaret ettikleri sorunlar aşağıda sınıflandırılmıştır:

Yasal Alan

1. Yasal eşitliğin pratiğe dökülmemesi
2. Sonuçlarda eşitlik ilkesinin kabul görmemesi
3. Ceza Kanunu'nda taciz-tecavüz suçlarına yönelik yeterli düzeyde cezai düzenleme yapılmaması

Ekonomik Alan

1. İstihdam

- a. Emeğin görünmezliği
- b. Ücretsiz emek
 - i. Ev-içi emek
 - ii. Ev içi ve bakım işlerinden kadınların destek almamaları
- c. Kadın yoksulluğu
 - i. Mülkiyetsizlik
- d. Sosyal haklar

Toplumsal Alan

1. Eğitim

¹⁴ Söz konusu kadın milletvekillerinin bir bölümü birden fazla aktöre dikkat çekmişlerdir.

2. Kadın sorunlarının kadınlara özel kılınması ve kadınların sadece bu sorunlarla ilintili olarak hesaba katılması

3. Aile yapısı

4. Erkeklerin eğitimsizliği

Siyasal Alan

1. Siyasal hakların eşit olarak kullanılamaması

2. Siyasal alanın erkeklere ait bir alan olduğu görüşünün hâkimiyeti

a. Karar mekanizmalarında kadın temsiline ve/ya da katılımında boşluk

b. Bürokraside üst kademelerde kadınların görünmezliği

3. Kamusal mekânın kadınları dışlayacak şekilde çizilmesi

Farkındalık

Soruyu yanıtlayan 28 kadın milletvekilinden 2si “kadınların bireysel haklarının farkında olmamaları” ve “cesaret eksikliği” unsurlarına dikkat çekmiştir.

Tema 1/a'nın altına yerleştirilebilecek 14. soruya yanıt veren 28 kadın milletvekilinin işaret ettiği ortak olgu olarak “kadına yönelik şiddet” yukarıda belirlenen alanların hepsini içten kesmektedir. Yukarıdaki unsurların yanı sıra – kadın milletvekilleri söz konusu kesime dikkat çekmemektedirler – “kadına yönelik şiddet” başlığı altında toparlanabilecek yanıtlar aşağıda listelenmiştir:

Aile-içi şiddet

Kadın intiharları

Taciz-tecavüz

F. Tema 1/a'nın altına yerleştirilebilecek 16. sorunun yanıt bölümünü 29 kadın milletvekilinden 2si boş bırakırken, 1 kadın milletvekilinin verdiği yanıt soruyla ilintili değildir. Soruya yanıt veren 26 kadın milletvekilinden 17si kadınlara yönelik ayrımcılıkla ilgili konularda parti kimliğinden bağımsız olarak ilgili bütün kadınlarla koşulsuz işbirliği yapacaklarını belirtirken – söz konusu kadın milletvekillerinden 1i kadınlık ortak paydasına dikkat çekmiştir – 1i samimiyet ve dürüstlük ilkesi, 1 diğerkadın milletvekili ise “mevcut yasalarla ters düşmeme” ilkesini, 1 kadın milletvekili parti onayını, 1 kadın milletvekili işbirliği yapılacak milletvekilinin üyesi olduğu partinin konuya duyarlı olması gereğini işbirliği açısından koşul olarak belirtmişlerdir, 1 kadın milletvekili ise kadın meselesinin “çarpık ideolojik anlayışlarla kullanılma” ihtimaline dikkat çekmiştir.

G. Tema 1/a'nın altına yerleştirilebilecek 17. sorunun yanıt bölümünü 29 kadın milletvekilinden 10u boş bırakmıştır. 3 kadın milletvekili halihazırda destek gördüklerini belirtmişlerdir. Yanıt veren 19 kadın milletvekilinin 4ü meclis çalışmalarında “her konuda”, bilgiye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. 15 kadın milletvekilinin uzmanlık bilgisi talebinde buldukları 4 alan, belirtilme sıklıklarına göre azalan şekilde aşağıda listelenmiştir:

1. Kadın

a. Kadınlarla ilgili istatistiki veriler

2. Çocuk

3. Çalışma yaşamı

4. İnsan hakları + sağlık + engelliler

15 kadın milletvekilinin yanıtları arasında bulunan diğer başlıklar: Aile, STKlar, uluslararası me-
tinler ve toplantılar, ilerleme raporları, terör, faili meçhul cinayetler, çevre Akdeniz Parlamenterler
Asamblesi, iç tüzük oluşturma, siyasi katılım, eğitim.

H. Tema 1/b'nin altına yerleştirilebilecek 7.,¹⁵ 11.¹⁶ ve 12.¹⁷ sorulara verilen yanıtların tipolojisi
yukarıda B, C ve D maddelerinde dökümlenmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar, içlerinde çözüm
önerilerini de barındırdıkları için, bu maddede (H) kadın milletvekillerinin ifadelerinde “çözüm öne-
rileri” ekseninde okunmaktadır. Buna göre, ilgili 3 soruya verilen yanıtların çözüm eksenli bileşkeleri
formüle edildiğinde, aşağıdaki listeyi oluşturmak mümkündür:

Kadınların politik katılımını güçlendirmek ve etkinleştirmek için öncelikle alınması gereken ön-
lemler:

a. Devlet nezdinde:

a. Toplumsal cinsiyete dayalı rol paylaşımının ortadan kaldırılması ve rollerin yeniden tanım-
lanması yönünde düzenlemeler

i. Erkeklerin bilinçlendirilmesi

b. Toplumsal – ekonomik altyapının güçlendirilmesi

c. Eğitim kadınlar açısından yaygınlaştırılmasına yönelik

d. Toplumsal cinsiyet kotasının yasalaşması

15. Soru 7: Kadınların milletvekili olabilmelerinin önünde engeller olduğunu düşünüyor musunuz? Size göre bunlar
nelerdir?

16. Soru 11: Türkiye’de kadınların seçme haklarını özgürce kullanabilmeleri açısından hangi sorunlar olduğunu
düşünüyorsunuz? (Okur yazarlık, ailelerdeki erkeklerin baskısı vb...)

17. Soru 12: Kadınların eş-anne yükümlülüklerinin siyasal yaşama etkisini kim nasıl çözer?

e. Siyasetin demokratikleştirilmesi

b. Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) nezdinde:

a. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda kamuoyu oluşturma

c. Kişisel olarak kadın(lar)ın sorumluluğunda:

a. Toplumsal cinsiyete dayalı rol paylaşımının kadınların politik katılımını kısıtlamasına karşı

i. Kadınların mücadeleciler olmaları, mücadeleden vazgeçmemeleri

ii. Kadınların atak olmaları

iii. Kadınların siyasetin yıpratıcı etkisine karşı hazırlıklı olmaları, rahatlarından ödün vermeleri

iv. Ebeveynlerin, kocaların, kadınların mücadelesine destek vermeleri gerekmektedir.

Tema 2: Kadın milletvekillerinin üyesi oldukları politik parti içerisindeki konumları

Başvurulan yanıtlar: 1. soruya (a, b, c, d)¹⁸ verilen yanıtlar

Tema 2 altına yerleştirilebilecek 1. soruda 5 alt-soru bulunmaktadır. Sorular, kadın milletvekillerinin üye oldukları politik parti ile bağlantılarının ve milletvekilliği adaylık sürecindeki deneyimlerinin irdelenmesi amacıyla oluşturulmuştur. Buna göre, çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinden 3ü 5 yıl, 12si 6 ilâ 10 yıl, 3ü 11 ilâ 15 yıl, 7si, 5 yıldan az, 2si 20 yıl ve üzeri süre boyunca politik alana aktif olarak katılmışlardır. 29 kadın milletvekilinden 6sı şu anda üyesi oldukları politik parti dışındaki partilerde de yer almışlardır. Söz konusu 6 milletvekili kadından 2si şu anda üyesi olduğu politik partinin çizgisi dışındaki partilerde de yer almıştır.

Buna bağlı olarak çalışmaya dahil olan kadın milletvekillerinin % 79u politik alanda etkin faaliyete şu anda üyesi oldukları politik partinin bünyesinde başlamışlardır. Geçmişte başka politik partilerde yer alan 6 kadın milletvekilinin % 33ü birbirinin devamı olan politik partilerin üyeleridir. Dolayısıyla, çalışmaya dâhil olan kadın milletvekillerinin çoğunluğunun siyasal deneyimlerinin yakın geçmişte başladığı ve izledikleri politik çizginin değişmediği söylenebilir.

Benzer şekilde, 29 kadın milletvekilinin 5i daha önce parlamentoda bulunmuşken, 24ü 23. dönemde (2007 genel seçimleri sonrası parlamento yapılanması içerisinde) ilk kez milletvekilliği mevkiine gelmişlerdir. Buna bağlı olarak, ilgili kadın milletvekillerinin %83ü milletvekilliği deneyimini ilk kez yaşamaktadırlar.

18. Soru 1: Milletvekili adaylığı sürecine dair sorular:

a. Kaç senedir temsil ettiğiniz partinin üyesisiniz? (Seçildiğiniz partiye 22 Temmuz seçimlerinden önce katıldıysanız, daha önce herhangi bir parti üyeliğiniz var mıydı? Varsa hangisi?)

b. Daha önce TBMM’de görev aldınız mı? Aldıysanız hangi dönem(ler)de?

c. Partinizde hangi kurul, komisyon ve pozisyonlarda yer aldınız ve almaktasınız?

d. Milletvekili olmak istemenizdeki en önemli üç nedeni yazabilir misiniz?

29 kadın milletvekilinin tümü üyesi oldukları politik partinin iç örgütlenmesinde ve/ya da TBMM'deki komisyonlarda yer almaktadırlar. Milletvekillerinin söz konusu konularla ilgili aktardıkları verilere dayanılarak aşağıdaki listeleme yapılmıştır:

a. Parti içi alt-komisyonlarda, alt-gruplarda, alt-kurullarda başkanlık (17 kadın milletvekilinden 2si)

i. Kadın Kolları: 29 kadın milletvekilinden 8i (merkez ya da il) kadın kolları başkanlığı yapmıştır.

b. Başkan Yardımcılığı/Vekilliği (29 kadın milletvekilinden 9u parti içi farklı gruplarda, komisyonlarda, kurullarda başkan yardımcılığı yapmıştır. Söz konusu 9 üyeden 1i “eş-başkan yardımcılığı,” 1i Genel Sekreter Yardımcılığı yapmıştır).

c. Üyelik:

YK üyeliği: 29 kadın milletvekilinden 5i YK üyeliğinde bulunmuştur.

MKYK üyeliği: 29 kadın milletvekilinden 3ü MKYK üyeliğinde bulunmuştur.

PM Üyeliği: 29 kadın milletvekilinden 4ü PM üyeliğinde bulunmuştur.

MYK Üyeliği: 29 kadın milletvekilinden 3ü MYK üyeliğinde bulunmuştur.

d. TBMM'de Komisyonlarda Üyelik: 29 kadın milletvekilinden 10u TBMM Komisyonlarında üye olarak yer almıştır/almaktadır.

29 kadın milletvekilinin kurumsal siyasete parti örgütlenmesi içerisine ve TBMM üyeliğini hedefleyerek dahil oluşlarının arkasında yatan nedenleri öğrenmeyi amaçlayan 1-d sorusuna verilen yanıtlar üç grupta ele alınabilir: “Yüksek siyaset”le ilgili yanıtlar; belirli meseleler temelindeki yanıtlar ve apolitik nedenler (Kadın milletvekillerinin kendilerinin “yeterli,” “sorun çözücü,” “deneyimli” olduklarını düşünmeleri üç yanıt grubundaki ortak paydayı oluşturmaktadır). Yüksek siyasetle ilgili yanıt grubu, “ülke genelindeki sorunların çözümü”nde, “makro politikaların üretimi”nde etkin olmak, “hizmet,” siyasal alanda yapabilirliklerin kaynağı olarak “güç” sahibi olmak üzerinden tanımlanabilir. 29 kadın milletvekilinden 19u bu yanıt grubuna dahil edilebilecek yanıtlar vermişlerdir. Mesele odaklı yanıtlar veren 18 kadın milletvekilinden 8i doğrudan “kadın-erkek eşitliği”nin sağlanması yolunda politika üretiminde ve uygulanmasında katkıda bulunmak amacıyla ve/ya da “kadınların temsili”ni amaçladıkları için genel seçimler sürecine milletvekili adayları olarak katıldıklarını belirtirken, 3ü, demokratikleşme ve sosyal politikalar alanında etkili olabilmek. 1i faili meçhul cinayetler ve Kürt sorunu konusunda çözüm arayışlarına katkıda bulunabilmek, 1i çevre sorunları konusunda politika üretimine katkıda bulunabilmek için bu sürece dahil olduklarını belirtmişlerdir. 2 kadın milletvekilinin, siyasal alanda milletvekilliği statüsünde yer alma nedenleri bu yönde teklif almaları ve deneyim kazanmak istemeleri olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla, çalışmaya dahil olan kadın millet-

vekilleri arasında apolitik duruş tespitinde bulunmak için yeterli istatistiksel veri bulunmamaktadır.

Tema 3: Politik alanda kadın olmak

Başvurulan yanıtlar: 1. (e), 2., 5., 6., 12. ve 13. sorulara¹⁹ verilen yanıtlar

A. Tema 3'ün altına yerleştirilebilecek olan 1. soru kapsamındaki e alt-sorusuna ve 2. soruya 29 kadın milletvekilinin tümü yanıt vermiştir. Genel seçim sürecinde kadın aday olmanın getirdiği zorlukları ve kolaylıkları kadın milletvekillerinin algıları üzerinden okumayı amaçlayan 1-e sorusuna verilen yanıtlar iki ana gruba ayrılabilir. Buna göre, 29 kadın milletvekilinden 14ü genel seçim sürecinde kadın aday olmaktan dolayı bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir (Grup 1). Kadın aday olmanın özel zorluklarla yüzleşmeyi gerektirdiğini kabul eden diğer 15 kadın milletvekilinden 12sinin zorlukları tanımlama biçimleri erkek egemen siyasal yapı temelindedir (Grup

2). Söz konusu 15 kadın milletvekilinden 1i ise zorluk nedeni olarak “genç olmak” unsuruna işaret etmiştir. Erkek egemen siyasal yapıya ek olarak dile getirilen diğer zorluklar arasında, kadın olmanın yanı sıra, etnik kimlik ve toplumsal arka plân ek unsurlar olarak vurgulanmıştır. Öte yandan, 29 kadın milletvekilinden 2si kadın aday olmanın genel seçim sürecinde kolaylık sağlamadığını belirtirken 27 kadın milletvekilinin kadın aday olmanın kolaylıkları olarak dile getirdikleri unsurlar 4 gruba ayrılabilir: 1. Kadına yüklenen kimlik; 2. Kişisel unsurlar; 3. Parti desteği; 4. Sivil toplum örgütlerinin desteği; 4a. Kadın hareketinin desteği. İlk gruba dahil edilebilecek unsurlar arasında – 27 kadın milletvekilinden 6sı bu unsurları vurgulamışlardır - seçmenin kadınlara olan güveninden, kadınlara daha “dostane ve nazik” yaklaşılmasından, “erkeklerin giremedikleri yerlere girebilme” fırsatından bahsedilmiştir. Bu yöndeki yanıtlarda ortak olan nokta, kadına yüklenen toplumsal kimliğin özelliklerinin – bir kadın milletvekilinin ifadesiyle “anaçlığın, titizliğin”- kadının siyasal alanda karşılanmasına olumlu etkisidir. Kadın aday olmanın kolaylıklarına değinen 2 kadın milletvekiline göre bu kolaylıkların nedenleri kişisel özellikler ve/ya da avantajlardır. Söz konusu 2 kadın milletvekilinden 2si kocasının ve anne-babasının desteklerine dikkat çekerken, diğeri, “eğitimli,” “toplumsal saygınlığa” sahip olmasının, “tanınma”sının, “güçlü kadın” olmasının, seçmen “taban(ının)” olmasının, “ekonomik bağımsızlığının” olmasının kendisine kolaylık sağladığını belirtmiştir. 27 kadın milletvekilinden 8i üyesi oldukları politik partinin desteğinin kolaylık sağladığını vurgularken, 10u kadınlardan ve kadın hareketinden gelen desteğe dikkat çekmişlerdir.

Kadın milletvekili olarak kurumsal siyaset alanında yaşanan zorluklar/kolaylıklar konusunun ikin-

19 Soru 1-e: Aday adaylığı, adaylık ve kampanya dönemlerinde bir kadın milletvekili olarak *ne gibi zorluklarla karşılaştınız?*
ne gibi kolaylıklar ve desteklerle karşılaştınız?

Soru 2: Milletvekili seçilmenizden bugüne dek, bir kadın milletvekili olarak:
ne gibi zorluklarla karşılaştınız?
ne gibi kolaylıklarla karşılaştınız?

Soru 5: Partinizin kadın kolları ile yaptığınız ortak çalışmalar nelerdir?

Soru 6: Sivil toplum kuruluşları içinde yer aldınız mı? Hangileri içinde yer aldınız? Ya da Sivil toplum kuruluşları ile hangi çalışmalar çerçevesinde ilişkilendiniz? Bu çalışmalar nelerdi?

Soru 12: Kadınların eş-anne yükümlülüklerinin siyasal yaşama etkisini kim nasıl çözer?

Soru 13: Diğer partilerden kadın milletvekilleriyle çalışmak konusundaki deneyimleriniz neler oldu?

ci ayağını oluşturan 2. soruya 29 kadın milletvekili arasından 1 kadın milletvekilinin, sorunun ikinci kısmına yönelik yanıtı soruyla bağıntılı değildir. Bu soruya verilen yanıtları 4 grupta sınıflandırmak mümkündür: 1. kadın olmaktan dolayı zorluk/kolaylık yaşadıklarını belirtenler; 2. kadın olmaktan dolayı zorluk/kolaylık yaşamadıklarını belirtenler; 3. kadın olmaktan dolayı zorluk yaşamadıklarını/kolaylık yaşadıklarını belirtenler; 4. kadın olmaktan dolayı zorluk yaşadıklarını, ancak, kolaylık yaşamadıklarını belirtenler. Buna göre, 29 kadın milletvekilinden 14ü milletvekilliği sürecinde kadın olmaktan dolayı herhangi bir zorlukla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu kadın milletvekilleri karşılaştıkları zorlukları kadın olmakla ve/ya da eril siyasetle ilgili görmemektedirler. Söz gelimi, “erkeklerin kulisleri kahvelerde yapmaları” ve kadınların kahvelere gidememeleri bağımsız bir değişken olarak nitelendirilmektedir. Benzer şekilde, 1-e sorusuna verdiği yanıtta seçmenin daha çok “erkek siyasetçiye alışkın olması”na işaret eden bir kadın milletvekilinin, milletvekilliği sürecinde kadın olmasından dolayı zorlukla karşılaşmadığını belirtmesi 1-e sorusuna verilen yanıtla erkek egemen siyaset arasında bağlantı kurulmadığının göstergesi olarak okunabilir. Süreç içerisinde kadın olmaktan dolayı zorlukla karşılaştıklarını belirten 14 kadın milletvekilinin bu zorluklara dair açıklamalarını 3 grupta toplamak mümkündür (1 kadın milletvekili sorunun bu kısmını yanıtlamamıştır): 1. Erkek egemen siyaset; 2. Kişisel nedenler, 3. Parti kimliği. Buna göre, 14 kadın milletvekilinden 10u erkek egemen siyasetten kaynaklanan zorluklara referans vermektedirler. Söz konusu milletvekilleri arasından 1inin, 1-e’de zorluk yaşamadığını belirtmiş olmakla, 2. soruya verdiği yanıtta belirttiği “toplantılarda kaale alınmamak” örneğinin erkek egemen siyasetle bağıntısını genel siyasal faaliyet açısından kurmadığını söylemek mümkün. 14 kadın milletvekilinden 3ü zorlukların nedeni olarak deneyimsizliklerine dikkat çekerken, 2si üyesi olduğu parti kimliğinin yarattığı zorluklara değinmiştir.²⁰ 2. soruda, 29 kadın milletvekilinden 8i milletvekilliği sürecinde kadın oldukları için herhangi bir kolaylıkla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir (5 kadın milletvekili sorunun bu kısmını yanıtlamamıştır). Kadın oldukları için milletvekilliği sürecinde kolaylıkla karşılaştıklarını belirten 11 kadın milletvekilinden 1i kadın olmanın özsel özelliklerine değinirken – kadının doğasına özgü hassasiyet – 3ü kadına biçilen toplumsal rollerin bir uzantısı olarak tanımlanabilecek, daha “nazık ve anlayışlı yaklaşım”la karşılaşmasını kolaylık olarak nitelendirmiştir. Söz konusu 11 kadın milletvekilinin 8i kişisel özelliklere – deneyim sahibi olmak, “güçlü kadın olmak”, rekabetçi ortama uyum sağlamak, çözüm üretebilmek”, “iletişim becerilerine sahip olmak” – değinmişlerdir. 2 milletvekili ise parti içi yaklaşımların ve uygulamaların kolaylaştırıcı etkisinden bahsetmiştir. 2 milletvekili zorlukların ve kolaylıkların kadın olmakla değil, siyasetin doğasıyla bağlantılı olduğuna dikkat çekmişlerdir.

B. Tema 3’ün altına yerleştirilebilecek olan 7. soruya²¹ verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, Tema 3/A maddesinde sınıflandırılan yanıtların kadınların politik alana katılımları açısından anlamı daha da açıklık kazanmaktadır. Buna göre, yukarıda, Tema 1/B maddesinde dökümü verilen “kadınların milletvekili olabilmelerinin önündeki engeller”in öncelikli sıralamasına referansla ve Tema 3/A’da aktarılan bulgular göz önüne alındığında, çalışma sürecine dahil olan kadın milletvekillerinin

20. Bir milletvekili birden fazla nedene dikkat çekebilmektedir.

21. Soru 7: Kadınların milletvekili olabilmelerinin önünde engeller olduğunu düşünüyor musunuz? Size göre bunlar nelerdir?

önemli bir bölümünün siyasal alandaki varoluş biçimlerini, süreç içerisindeki engelleri ve fırsatları yapısal unsurlardan kopuk bir şekilde, kişisel ve üyesi oldukları politik partiye yükledikleri özellikler üzerinden tanımladıkları söylenebilir. Öte yandan, Tema 3'ün altına yerleştirilebilecek olan 12. soruya²² verilen yanıtlar arasında – yukarıda, Tema 1/D maddesinde dökümü verilmiştir – kadın milletvekillerinin %80inin, çalışma kapsamında “eş-anne yükümlülüklerinin” kadınlık durumundan kaynaklanan ve kadınların milletvekilliği sürecine dahil olmaları önünde bir engel olduğu tespitine katıldıklarını, söz konusu %80lik dilimin %43ünün sorunun çözümünde “bireysel olarak kadınları” ve “kadınları ve kocaları” çözümden sorumlu tutarken, %57sinin yasal düzenlemelere ve zihniyet değişimine işaret ediyor oldukları gözlemlenebilir. Bu dilimler içerisinde her iki seçeneği de dile getiren kadın milletvekillerinin olması bir çelişkiyi gündeme getirmektedir. Kanımızca, bu çelişki, ankete dahil olan ve paralellik arz eden sorulara verilen yanıtların çoğunluğunda gözlemlenebilir ve çalışmaya dahil olan kadın milletvekillerinin büyük bir bölümü açısından, kadınların politik katılımı önündeki engellerle erkek egemen zihniyetin toplumsal, siyasal, ekonomik görünümünün bütünlüğünü, diğer bir ifadeyle, yapısal bütünlüğü arasındaki yeniden-üretim ilişkisine dair vurgunun güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

C. Tema 3'ün altına yerleştirilebilecek olan 13. soruya²³ 29 kadın milletvekilinden 1'i geçersiz yanıt vermiş, 5'i yanıt vermemiştir. Yanıt veren 23 kadın milletvekilinden 5'i parti kimliğinin ve ideolojik duruşun diğer partilerden kadınlarla birlikte çalışmakta zorluk çıkardığını belirtirken, yanıt veren kadın milletvekillerinin 5'i STÖlerin vasıtasıyla gerçekleşen ortak çalışmalara dikkat çekmiştir.

22. Soru 12: Kadınların eş-anne yükümlülüklerinin siyasal yaşama etkisini kim nasıl çözer?

23. Soru 13: Diğer partilerden kadın milletvekilleriyle çalışmak konusundaki deneyimleriniz neler oldu?

DEĞERLENDİRMELER:

Kadın Milletvekilleri Profil Analizi çalışma sürecine dahil olan 29 kadın milletvekilinin anket sorularına verdikleri yanıtlar üzerinden 3 eksenle değerlendirme yapmak mümkündür: 1. Kadın milletvekilleri arasında kadın bakış açısına dayalı/feminist politik duruşun yaygınlığı; 2. Kadın milletvekilleri arasında kadın bakış açısı/feminist politik duruşun bir uzantısı olarak kadınlık durumunun sağladığı ortak payda üzerinden işbirliği kurulabilme olasılığı; 3. Kadın milletvekilleri ile kadın hakları örgütleri ve/ya da feminist örgütler arasındaki ilişkiler.

1. Kadın bakış açısına dayalı duruşun/feminist politik duruşun yaygınlığı: yukarıda tematik eksenle ve soru bazlı dökümü verilen yanıtlar göz önüne alındığında, Tema 3/A maddesinde görüleceği gibi kadın milletvekillerinin kadına yüklenen toplumsal rollerin siyasal alandaki olumsuz etkileri hakkında belirli bir farkındalık düzeyini yakalamış oldukları söylenebilirken; bu düzeyin *reel politik* alana yansıtılması açısından çözülmesi gereken söylemsel çelişkilere dikkat çekilmelidir. Kadın milletvekillerinden sadece 10u kadınların ve kadın hareketinin desteğinin siyasal alandaki varoluş süreçlerine olumlu etkide bulunduğunu belirtmiştir. Bu durum, gerek erkek egemen siyasal yapının bir unsuru olarak yerleşik kadınlık rollerinin sorgulanması, gerekse kadın hareketi – kadın milletvekilleri arasında daha kalıcı ve feminist perspektifin yaygınlaştırılması açısından daha işlevsel bağlantı biçimlerinin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Benzer şekilde, milletvekilliği sürecinde ya hiç zorlukla karşılaşmadıklarını ya da karşılaştıkları zorlukların kişisel zorluklar ve/ya da parti kimliğinden kaynaklandığına dikkat çeken kadın milletvekillerinin oranının, zorlukları erkek egemen siyasal yapıya bağlayan kadın milletvekillerinin oranından fazla olması *reel politik* alanda eril siyasal yapının ve zihniyetin sorgulanmasına yönelik yeni fırsat alanları yaratılması gerektiğini göstermektedir. Yanı sıra, kadın milletvekilleri süreç içerisinde karşılaştıkları kolaylıkları açıklarken, erkek egemen siyasal ve toplumsal yapının çıktısı olan ve bu yapıyı yeniden üreten “kişisel” ve/ya da kadın doğasına yüklenen özelliklere dikkat çekmişlerdir. Ek olarak, çalışmaya dahil olan kadın milletvekillerinin önemli bir bölümü açısından, kadınların politik alana katılımları sürecinde parti kimliğinin ve parti liderinin yaklaşımının belirleyici olması üzerinde durulması gereken diğer bir konudur. Bu açıdan, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesisi ve garanti altına alınması için faaliyet gösteren kadın hakları örgütleri/feminist örgütler ile karar alma mekanizmasında söz sahibi kadın milletvekilleri arasında feminist perspektif üzerinden yürütülen ortak çalışmalar devam ettirilmesi elzemdir.

2. Kadın milletvekilleri arasında kadın bakış açısı/feminist politik duruşun bir uzantısı olarak kadınlık durumunun sağladığı ortak payda üzerinden işbirliği kurulabilme olasılığı: Çalışmaya dahil olan 29 kadın milletvekilinin partilerinin kadın kollarıyla (Soru 5), kadın hakları örgütleri/feminist örgütlerle (Soru 6) ve diğer partilerden kadın milletvekilleriyle (Soru 13) ortak çalışma deneyimleri ve/ya da eğilimleri (Soru 16) incelendiğinde, 11 kadın milletvekilinin kadın kollarında aktif olarak yer aldığını 9unun kadın kolları etkinliklerine destek verdikleri; 19 kadın milletvekilinin kadın hakları örgütleri/feminist örgütlerle çalışmalar yürüttükleri, 18 kadın milletvekilinin kadın hakları örgütlerine üye oldukları; kadın milletvekillerinin diğer partilerden kadın milletvekilleriyle STÖ faaliyetleri vasıtasıyla ortak çalışma yürüttükleri ve/ya da yürütmeye eğilimli oldukları gözlemlenebilir. Öte yandan, anket sorularını yanıtlayan 29 kadın milletvekilinin belirttikleri “diğer partilerden kadın milletvekilleri ile birlikte çalışma” zorlukları göz önüne alındığında STÖ’lerin ortak çalışma platformları olarak azami önemi haiz oldukları söylenebilir.

3. Kadın milletvekilleri ile kadın hakları örgütleri ve/ya da feminist örgütler arasındaki ilişkiler: 2. maddede dökümü verilen kadın hakları örgütleri/feminist örgütlerle geçmişte ve/ya da mevcut ilişkiler göz önüne alındığında çalışmaya dahil olan 29 kadın milletvekilinin önemli bir bölümünün kadın hakları örgütleri/feminist örgütlerle üyelik düzeyinde ve/ya da işbirliği çerçevesinde hali hazırda ilişkilendikleri söylenebilir. Kanımızca, bu deneyimden yararlanılarak kadın milletvekillerinin kadın hakları örgütleri/feminist örgütlerle bağlantılarının sistematikleştirilmesine yönelik çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır.